

"... veteen sillä tavalla mahalleen"¹ Pärskähdyksiä Kallaveden kaupungista

Uimakulttuurilla on Kuopiossa pitkät perinteet. Kaupungin ensimmäinen "säällinen uimahuone" valmistui vuonna 1852, ja ensimmäinen promootio pidettiin syksyllä 1886.² Kyseinen, maisteri Emil Malmbergin pitämä uimakoulu antoi aineksia myös Minna Canthin Kuopioon sijoittuvaan Hanna-novelliin (1886), jossa uinnista innostunut Jussi-poika ylistää uimamaisteria: "Eilen ja tänään uin koko määrän. Ja näkisit, kuinka korkealta me hyppäämme. Herran poika, sinä pyörtyisit varmaan. Tulepas katsomaan huomenna. Maisterimme sentään on paras kaikista."³

Kuopion Uimaseura (KuUS) perustettiin syksyllä 1904, ja jo alkuvaiheessa sen jäseniksi hyväksyttiin käytännössä kaikki halukkaat. Suomalaisissa urheiluseuroissa ei aina toimittu näin, sillä 1800-luvun lopulla seurat olivat melko sulkeutuneita yhdistyksiä. Säätyjako vaikutti Kuopiossakin, mutta 1900-luvun alussa erottelu oli jo menettämässä merkitystään. Uimaseuran perustajissa oli huomattavan paljon niin sanottuja yläluokkaisia jäseniä, ja vielä 1950-luvulla KuUS:ia pidettiin "herrojen seurana". Silti jäseniksi ei haluttu vain "parempaa väkeä", vaan uimataittoa pyrittiin seuran perustamisesta lähtien levittämään laajalle eri yhteiskuntaryhmiin. Todisteena tästä voi pitää uimakoulujen järjestämistä sekä sitä, että kuopiolaiset opettivat uintia myös muilla paikkakunnilla.⁴

Kymmenen toimintavuoden jälkeen toteutui yksi KuUS:n tärkeimmistä tavoitteista, kun kaupunki vuonna 1914 päätti ra-

kennuttaa uuden uimalan Väinölänniemelle. Uimalaitoksen päätarkoituksena oli koota seuran jäsenet tiiviisti yhteen. Tavoite onnistui, ja uimala yhdisti KuUS:n jäseniä vuoteen 1950 saakka, joskin naiset uivat 1940-luvun lopulle saakka erillään niin sanotussa vanhassa uimalassa. Kaupungilta vuokralla olleen uimalan pääsylippu- ja kioskitulot kohensivat seuran taloutta. Väinölänniemen uimalaitoksen lisäksi KuUS:n hoidettavina oli myös kaupungissa sijainneita muita uimahuoneita.⁵

KuUS järjestöjen kulttuurissa

Yhteiskunnalliset ja jopa maailmanpoliittiset tapahtumat ovat koskettaneet Kuopion Uimaseuraa: ennen itsenäistymistä seuralla oli yhteyksiä fennomaanien Kansanvalistusseuraan, jonka kanssa järjestettiin yhteisiä tilaisuuksia. Suomen itsenäistymiseen liittyi vahvasti jääkäriiliike, johon myös KuUS:n jäseniä osallistui. Vuonna 1917 kolme seuran jäsentä matkusti jääkärireirille Saksaan, ja sisällissodassa heistä menehtyi kaksi. Talvisota ei häirinnyt varsinaista uintitoimintaa, koska seura toimi tuohon aikaan vain kesäisin.⁶

Lähemmin Kuopion Uimaseuraa ovat koskettaneet kuitenkin paikallistason tapahtumat. Järjestökulttuurin kaudella monet urheiluseurat kiinnittyivät paikallisessa järjestötoiminnassaan laajempiin kokonaisuuksiin, kuten Suomen Voimistelu- ja Urheiluliittoon (SVUL) tai Työväen Urheiluliittoon (TUL). Paikallistason ilmiöihin kuului 1920- ja 1930-luvuilla suojeluskunta, joka oli samalla voimakas urheiluorganisaatio. Monet suojeluskuntalaiset liittyivät uimaseuraan, mihin oli osaltaan synnä se, että suojeluskunnissa uinnilla ei ollut kovin vahvaa asemaa. Suojeluskuntien lisäksi KuUS:lla oli yhteyksiä puhtaasti poliittisiin ryhmiin. Kuopiossa poliittinen jako vasemmistoon ja oikeistoon oli vahvempi kuin keskimäärin Suomessa, ja etenkin 1930-luvulla Isänmaallinen Kansanliike (IKL) sai kaupungissa vahvan jalansijan. Liike suhtautui myönteisesti urheiluun ja sitä kautta myös uimaseuraan.⁷

Myös puheilla on luotu urheilussa ryhmäidentiteettiä. Taistelun kielestä on ollut tärkeä väline kamppailussa ideologisesta ja poliittisesta vallasta. Vuonna 1937 KuUS:n uimapromootion vihkijänä toiminut poliisimestari ja suojeluskuntalainen Miika Si-

Tero Matkaniemi

"...veteen sillä
tavalla mahalleen"
Pärskähdyksiä
Kallaveden
kaupungista

mojoki sälytti puheessaan uima-arvon saaneille yhteiskunnallista vastuuta:

*"Moni sairaus ja mielipaha varmasti vältettäisiin, jos uintia enemmän harrastettaisiin. Sille työlle, jonka tarkoituksena on uimataidon kehittäminen kansamme keskuudessa, jokaisen isänmaataan ja lähimmäistään rakastava kansalainen on antava tunnustuksen ja kiitoksen ja sitä työtä on myös yhteiskunta ja valtio saatava entistä suuremmassa määrin tukemaan. Te olette saavuttaneet uimisen arvokkaan taidon sen monine eri muotoineen. Te olette tässä suhteessa täyttäneet kansalaisvelvollisuutenne itseenne nähden. Täyttäkää se myös kanssaihmissiinne nähden. Viekö uimataito laajaan ympäristöönnne."*⁸

Viihteellisyyttä ja eriytymistä

Uimaopetuksen ohella Suomen Uimaliitto halusi seurojen kasvatavan jäsenmääriään. SVUL:n Pohjois-Savon piiriin liittymisestä vuonna 1938 oli suurta hyötyä Kuopion Uimaseuran taloudelle, sillä osa SVUL:n keräystuotoista tilitettiin suoraan jäsenseuroille. SVUL korvasi myös muita seuratoiminnan kuluja. Sodan jälkeen Uimaliitto antoi kaikille jäsenseuroilleen tehtäväksi järjestää Kansanuinteja. Tämä oli yksi tapa saada seuroihin jäseniä. Uimaliittoon ei Kuopiossa oltu kuitenkaan aina tyytyväisiä. Ongelmaksi nähtiin 1950- ja 1960-luvuilla lajiliiton pääkaupunkikeskeisyys.⁹

Sotien jälkeen Kuopion väkiluku kasvoi tuntuvasti. Etenkin 1950-luvun alussa uintiharrastus alkoi yleistyä suurten ikäluokkien myötä. Kaupungin uimakouluissa oli parhaimmillaan yli tuhat oppilasta, mikä näkyi myönteisesti myös uimaseuran jäsenmäärässä. Silti KuUS:n jäsenyys ei ollut vielä 1950-luvulla itsensä selviö, sillä seuran pääseminen edellytti vähintään uimakandidaatin tutkinnon suorittamista. Seuralle kasvanut jäsenmäärä oli haaste, joka edellytti lisää toimijoita. Uintiharrastuksen piiriin haluttiin saada myös tyttöjä, joiden asiaa hoitamaan valittiin 1950-luvulla naisohjaaja.¹⁰

1940-luvulla uimaseura jatkoi jo 1920-luvulla perinteeksi muodostuneita uimanäytöksiä, joihin saapui parhaimmillaan tuhansia katsojia. Seuratyö ei siis ollut edelleenkaan pelkkää urheilua. Toisaalta KuUS halusi vauhdittaa SVUL:n Pohjois-Savon

Tero Matkaniemi

"...veteen sillä tavalla mahalleen"
Pärskähdyksiä
Kallaveden
kaupungista

piirin tuella uintiharrastuksen leviämistä maakuntaan. Osittain uimaseuran ansiosta perustettiin muun muassa Iisalmen Uimarit vuonna 1945. Uimanäytösten määrä maakunnassa väheni 1950-luvun lopulla.¹¹

Näiden näytösten tunnelmia ja hahmoja toimittaja Simo Puupponen alias Aapeli ujutti teokseensa Pikku Pietarin piha (1958). "Aikamiespoika Vennu", Aapeli kirjoitti, "esitti uimanäytöksissä hullunkurisia kerroshyppyjä puettuna mahdottomiin vaatteisiin. Kukaan ei uskaltanut hypätä veteen sillä tavalla mahalleen kuin Harakan Vennu, mutta sillä olikin mahaa mille hypätä."¹² Toimittaja Puupponen oli Väinölänniemen "kainojen miesten uimalan" vakiokävijöitä kesällä 1946. Nimensä tämä vuodesta 1914 naisten uimalana toiminut rakennelma sai siitä, että kaikki miehet eivät suostuneet uimaan yhdessä naisten kanssa, jotka vihdoinkin oli viereisessä uimalassa huolittu miesten joukkoon.

Urheilussa vilppi on kiusallista, mutta näytösten luonteeseen hauska vilpistely sen sijaan sopi. Ihmetystä "venetsialaisissa illoissa" herätti muun muassa se, että sukeltaja onnistui hakemaan pimeästä ja syvästä vedestä sinne heitetyt lautaset. Tosiasiaa sukeltajan käsissään ylös tuomat lautaset oli viety etukäteen hyppytornin alapuolella narussa roikkuvan tiiliskiven alle, mistä ne oli helppo noutaa. Yleisön kummastukseksi lautasia löytyi kerran pohjasta jopa enemmän kuin niitä oli sinne heitelty. Sitä yleisö ei osannut esiintyjien huojennukseksi hämmästellä, että sukellukset kylmässä ja synkässä syysvedessä kestivät jopa 3–4 minuuttia.

Oma tarinansa on myös niin sanotulla nippon-uimarilla, furuhasilla, joka näytösluontoisessa 50 metrin kilpailussa otti jälkimmäisellä altaanmitalla niin lujan loppukirin, että muilla ei ollut mitään mahdollisuuksia. Vauhti selittyi sillä, että uimarin vyötäisille oli kiinnitetty vajjeri, jota uimalaitoksen ulkopuolella olleet pojat vetivät. Kerran poikien juoksu jatkui lasketun mutta huonosti merkityn rajan yli, jolloin vedetty uimari törmäsi täydessä vauhdissa päätyseinään. Onneksi Kauko "Vokki" Laukkanen selväsi törmäyksestä pelkällä säikähdyksellä.¹³

Kuopion Uimaseurassa ei tyydytty harrastamaan pelkästään uintia, sillä eriytyminen ja erikoistuminen eri lajeiksi alkoi jo ennen sotia. Esimerkiksi vesipallossa seura oli ajoittain Suomen kärkijoukkueita, vaikka laji ei saanut aivan samanlaista valmennustukea kuin uinti. Silti vesipalloa pelattiin muita joukkueita

Tero Matkaniemi

"... veteen sillä tavalla mahalleen" Pärskähdyksiä Kallaveden kaupungista

*Uimanäytöksiin
Leppävirralle,
Savonlinnaan ja
Varkauteen matkus-
tettiin Kuopiosta
usein laivalla.
Elokuussa 1929
uimaseuralaiset
palasivat Savonlin-
nan näytöksestä
Leppävirta I -
aluksella. (Kuopion
Uimaseuran arkisto)*

vastaan jo 1910-luvulta alkaen. Virallisesti laji otettiin KuUS:n ohjelmaan vuonna 1932. Maaseutuseurojen vesipallotoiminta vilkastui vuonna 1935, jolloin seurat alkoivat otella keskinäisiä turnauksia. Tunnelma peleissä kävi välillä kuumaksi, eikä esimerkiksi vuoden 1935 Viipuri-pelissä lainkaan sulatettu entisen kuopiolaisen Kalle Kainuvaaran tuomarointia. Kainuvaaran tulkinnoista tehtiin oikaisupyyntö liittoon.¹⁴

Myös uimahypyillä on Kuopiossa pitkät perinteet. Tukholman vuoden 1912 olympialaisissa seuralla oli kaksi edustajaa. Lisäksi KuUS:n jäsen Ilmari Keinänen osallistui joukkuevoimisteluuun. Uimahyppyharrastus kehittyi uinnin rinnalla uimahallikauden alkuun asti, jolloin laji hiipui nopeasti lähes olemattomiin. Taitouinnin varhaisia muotoja, taideuintia ja kuviokelluntaa, harrastettiin Kuopiossa jo 1910-luvulta lähtien. Sotien jälkeen myös avantouinti tuli suosituksi osaksi hengenpelastusopetusta. Lajia kokeiltiin seurassa Uimaliiton kehotuksesta, mutta vuonna 1956 Suomen Uimaopetus- ja Hengenpelastusliiton (SUH) perustamisen jälkeen lajin harrastamisesta luovuttiin.¹⁵

Muiden malliin uimahalliin

Kuopiolaisen uinnin suurin ongelma oli uimahallin puuttuminen. Jo vuonna 1930 urheilupiireissä heräsi haave hallin raken-

Tero Matkaniemi

”... veteen sillä
tavalla mahalleen”
Pärskähdyksiä
Kallaveden
kaupungista

tamisesta. Vuonna 1951 valmistunut uusi uimala ei tyydyttänyt uimaseuralaisia pitkään, sillä tuolloin rakennettiin eri puolelle Suomea jo runsaasti uimahalleja. Seuraan perustettiin vuonna 1955 uimahallijaosto, jonka toimintaa jatkoi muutamaa vuotta myöhemmin kuopiolaisten urheiluseurojen perustama Uimahalli- ja urheilutalon kannatusyhdistys. Aluksi hankkeen edistäminen oli lähes toivotonta, mutta sinnikkyys kannatti ja vuonna 1969 Kuopioon nousi uimahalli viidenkymmenen metrin altai-
neen.¹⁶

Uimahallin välttämättömyys ilmeni 1960-luvulla, jolloin uimaopettajat joutuivat ensi töikseen aamuisin keräämään uimalan altaasta haavilla suurimmat roskat ja levämuodostelmat. Yksi likaisimmista uintipaikoista oli Haapaniemen takainen ranta, jonka vesi oli tehtaan, läheisen viemärin ja pyykkirannan vuoksi laadultaan arveluttavaa. Vuoden 1964 SVUL:n Pohjois-Savon piirin uintijaoston puheenjohtaja Martti Väinämö kirjoitti uinnin tilasta synkästi:

"Pohjoissavolainen uintitoiminta voitaisiin nykyisin kuitata toimintakertomuksessa parilla rivillä, niin kauaksi kansallisestakin tasosta kilpauimarien tulokset ovat jääneet tällä alikehittyneellä (=uimahallittomalla) alueella. – Piirin nuorta uimaritainta ei enää kiinnosta vaativa kilpauintiharjoittelu vajaan parin kesäkuukauden aikana, kun ympäri vuoden muilla paikkakunnilla harjoittelevien tulokset ovat täysin saavuttamattomissa."

Ilonaiheitakin löytyi. Kesällä 1964 KuUS:n johtokunta totesi "ilolla Heikki Roinisen harrastuksen uintia kohtaan Hän nimitäin uhraa osan kesälomastaan harjoitellakseen Helsingin uima-stadionilla".¹⁷

Kuopion uimahallin rakentaminen oli uimaseuran kannalta hyvä päätös, sillä vuoden 1969 jälkeen seuran kilpauimareiden tulostaso parantui räjähdysmäisesti. SVUL:n piiriennätyksiä rikottiin tiheästi koko 1970-luvun ajan, ja seuran parhaat uimarit nousivat maajoukkueeseen. Kansalliselle huipulle pääsemistä ja siellä pysymistä pidettiin toiminnan tärkeänä tavoitteena. 1960-luvulla käynnistyneellä kilpailullis-valmennuksellisella kaudella KuUS:n toimintaa luonnehtivat valmennukselliset muutokset, joita uimahallin valmistuminen vauhditti. Hallikauden alussa seuran johto keskittyikin kilpauinnin valmennustietouden lisäämiseen.¹⁸

Tero Matkaniemi

"... veteen sillä tavalla mahalleen" Pärskähdyksiä Kallaveden kaupungista

Uimahallikauden merkkitapaus oli, kun Suomen ensimmäinen nuorille uimareille tarkoitettu valtakunnallinen uintikeskus aloitti toimintansa Kuopiossa syyskuussa 1975. Keskus toimi Uimaliiton alaisuudessa. Toista uintikeskusta suunniteltiin Rovaniemelle, mutta sen toimintaa ei saatu käyntiin. Uintikeskusverkoajatus tuli Suomeen itäisen Euroopan maista, lähinnä Itä-Saksasta ja sen taustalla oli ajatus uinnin ja koulunkäynnin joustavasta yhdistämisestä. Pohjoismaissa samansuuntaista toimintaa oli 1970-luvun alussa Ruotsissa ja Norjassa. Ensimmäisenä vuonna uintikeskuksessa oli vain kuopiolaisnuoria, mutta joukko laajeni ja mukaan tuli uimareita myös muualta. Ulkopaikkakuntalaisten saapumiseen valmistauduttiin hyvissä ajoin ennen toiminnan alkamista. Lehti-ilmoituksilla etsittiin perheitä, jotka voisivat ottaa uimareita "koulukotiin" täysihoitoperiaatteella. Kuopion tuloksekas uintikeskustoiminta lopetettiin Uimaliiton päätöksellä toukokuussa 1979, jolloin lajiliitto ei ollut enää kiinnostunut rahoittamaan keskusta.¹⁹

Uimahalliharjoittelu näkyi myös vesipalloilijoiden tason kohennemisena. Aikaisemmin vesipalloilijat kärsivät siitä, että he joutuivat harjoittelemaan avovedessä. Lajin kehitys vaati luonnollisesti muitakin muutoksia kuin parantuneet harjoitteluolot. Myös joukkuelajin valmennusmenetelmät kehittyivät, ja KuUS saavutti 1970-luvun jälkipuoliskolla mitalitason. Samalla lajista kehittyi SVUL:n Pohjois-Savon piirin menestynein palloilulaji. Uimahalli elvytti myös taitouinnin, jota 1960-luvulla harrastettiin lähinnä Helsingissä. Vuonna 1970 Kuopiossa järjestettiin taitouinnin pohjoismainen nelimaaottelu, mikä oli selkeästi uuden uimahallin ja seuran visionäärin Leo Soinisen ansiota. Samoin vuonna 1970 Kuopion hallissa järjestettiin uimahypyjen Suomen mestaruuskilpailut.²⁰

1970-luvulla politiikka näkyi urheilupiireissä ennen kaikkea kamppailuna SVUL:n ja TUL:n välillä. Kuopion Uimaseuran ja paikallisen TUL:n uimaseuran välit olivat viileät. Toisaalta seurojen keskinäinen kilpailu pakotti ne lisäämään ponnistelujaan. Paikallispolitiikan voimasuhteet vaikuttivat uimaseuroihin, koska kaupungin luottamuselimet jakoivat avustuksia seuroille. 1970-luvulla KuUS:n edustajat vierailivat tiiviisti ulkomailla. Näillä matkoilla haluttiin kasvattaa valmennuksellista tietoutta ja parantaa uimareiden kilpailukokemusta. Tärkeimmät kohteet

Tero Matkaniemi

"...veteen sillä
tavalla mahalleen"
Pärskähdyksiä
Kallaveden
kaupungista

*Pohjoissavolaisia
nuoria pm-uinneissa
Pielavedellä vuonna
1956. Ylärivissä
toinen oikealta
eduskunnan
nykyinen puhemies
Paavo Lipponen.
(Iisalmen Uimareiden
arkisto)*

olivat ystävyyskaupunki Castrop-Rauxell Länsi-Saksassa ja Leningrad Neuvostoliitossa.²¹

Uimaseuran johtokunnan tehtävänä oli luoda edellytyksiä valmennustyölle. Naisjaosto suuntautui virkistystoimintaan ja varainhankinnan kirjoon lehdenjakotalkoista aina rusettiluisteluihin saakka. Vuonna 1971 naisjaoston järjestämässä tilaisuudessa "uimareiden avulla kerättiin rahaa valmentajien palkkaukseen: uimahyppääjä Allu Tuppurainen ja vapaauimari Kari Väänänen olivat showmiehinä". Huolimatta ahkerasta varainhankinnasta KuUS:n toiminnan voimakas kasvu kilpailumatkoineen ja ohjaajien rahapalkkioineen kuormittivat seuran menotaloutta koko 1970-luvun. Taloudellisia huolia ilmeni tavan takaa. Rahaa uimaseuralle saatiin julkaisemalla Pärskettä-lehteä yhdestä kahteen kertaa vuodessa.²²

Tero Matkaniemi

"... veteen sillä
tavalla mahalleen"
Pärskähdyksiä
Kallaveden
kaupungista

Uudessa liikuntakulttuurissa

Urheiluseuroissa alkoi 1980-luvulla eriytyneen toiminnan kausi, joka jatkuu edelleen. Perinteisten seurojen rinnalle ovat tulleet uudenlaiset harrastuspiirit uusine lajeineen, ja kehitys on pakottanut urheiluseurat muuttamaan toimintatapojaan. Julkisen

tuen lisäksi seurat ovat alkaneet hankkia varoja myös markkina-
talouden periaatteilla. Esimerkiksi vuonna 1985 Suomen Uima-
liiton Tuki ry. perusti Kuopioon Uimari-Bingon. Eri paikkakun-
nilla toimineet Uimari-Bingot olivat osa valtakunnallista Bingo-
liigaa. Pelitoiminta oli Kuopiossa tuottoisaa 1990-luvun alkuun
asti, minkä jälkeen se kääntyi tappiolliseksi. Vaikka KuUS ei
saanut itse bingosta loppuvaiheessa suuria tuloja, bingotilojen
siivoustalkoot olivat tuottoisia, sillä niistä seura sai avokätisen
korvauksen.²³

Uimaseurassa ymmärrettiin, että lasten ja nuorten kasvatus-
työ ei voinut perustua entiseenlaiseen ehdottomuuteen. Valmiiden
ohjeiden ja käyttäytymismallien sijaan suuntauduttiin uuden-
laiseen toimintakulttuuriin. Uinnin valinneet nuoret odotti-
vat muutakin kuin ylhäältä tulevia neuvoja. Eriytyneellä kaudella
KuUS:ssa huomattiin, että uinti oli vain yksi harrastus monien
muiden joukossa. Uudet harrastajat saivat uimaseuran piirissä
erityishuomiota. Kynnys aloittaa uintiurheilu tehtiin matalaksi ja
nuoria kannustettiin sopivasti muissakin harrastuksissa. Ilmapii-
ri pyrittiin luomaan iloiseksi. Tärkeäksi seikaksi nostettiin se,
että nuorten ajatuksia kuunneltiin ja heidän tekemisistään oltiin
kiinnostuneita. Vuoden 1987 lopulla puheenjohtaja Risto Finne
kertasi seuran tilaa:

*"Emme tarkoituksellisesti ole pyrkineet tekemään nuorten Suomen
mestareita. Tarkoituksena on, että nykyiset nuoret jaksaisivat jatkaa
uintiharrastustaan myös aikuisiässä."*²⁴

Monista lajivaihtoehtoista huolimatta uinti on säilynyt KuUS:n
tärkeimpänä lajina. Vaikka 1980-luvun puolivälissä uinnin kilpai-
lullinen taso laski, kirjattiin jäsenistä tuolloin lähes puolet uima-
reiksi. Seuraavaksi suurimmat lajit olivat vesipallo ja taitouinti.
Tuorein seuran lajeista on ollut triathlon, joka levisi Suomeen ja
Kuopioon 1980-luvun alussa. Vuonna 1989 se otettiin KuUS:n
ohjelmaan ja sille perustettiin oma jaosto. Pääasiassa uintiin
tottunut seuraorganisaatio oli uusien haasteiden edessä, mutta
1990-luvun alusta lähtien KuUS järjesti vuosittain SM-kilpailuja,
kunnes lajin harrastajat perustivat triathlonin erikoisseuran.²⁵

Kansallinen seurakenttämme on ollut koko olemassaolonsa
ajan jatkuvassa muutoksessa. Liikunnan ja urheilun muuttuneet
olosuhteet ja ihmisten alati uudistuvat odotukset ovat osaltaan

Tero Matkaniemi

"... veteen sillä
tavalla mahalleen"
Pärskähdyksiä
Kallaveden
kaupungista

muokanneet urheiluseurojen toiminnan tapaa ja sisältöjä. Muutoksia nousuineen ja laskuineen on nähty myös Kuopion Uima-seurassa. Satavuotinen toimintataival ja nykypäivän monimuotoiset seurariennot osoittavat paitsi seuran historiallisen merkityksen myös urheiluseuratyön tarpeellisuuden tulevaisuudessa.²⁶

Lähdeviitteet

- ¹ Aapeli: Pikku Pietarin piha (1958). WSOY. Porvoo 1979, 151.
- ² Savo 27.5.1886.
- ³ Minna Canth: Hanna (1886). Gummerus. Jyväskylä 1994, 206.
- ⁴ KUS 1904–1914, s. 15; KUS:n jäsenluettelot 1905–1909 (arkistolähteet KuUS:n arkistosta); Itkonen Hannu: Kenttien kutsu – tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Gaudeamus. Tampere 1996, 336.
- ⁵ KUS:n johtokunnan kertomus uuden uimalaitoksen vihkiäisistä 21.6.1914; KUS:n kirje Kuopion kh.:lle 30.4.1938; Sinikka Arosen haastattelu 24.8.2003.
- ⁶ Kuopion kaupungin kunnalliskertomus 1914, s. 27–28; Enna Merjovaaran kuvaselostus; Suomen jääkärien elämäkerrasto 1975, s. 75, 140; Ilkka Halosen tiedonanto 8.11.2003.
- ⁷ Savon Suunta 15.6.1936; KUS:n jäsenluettelot 1905–1909; Arponen, Antti O. ja Parviainen, Mikko: SVUL:n Pohjois-Savon piiri 1906–1986. Kuopio 1986.
- ⁸ Mäkelä, Johanna: "Pierre Bourdieu – erottautumisen teoreetikko", teoksessa Risto Heiskala (toim.): Sosiologian teorian nykysuuntauksia. Gaudeamus. Tampere 2000, s. 248–249; Savo 17.8.1937.
- ⁹ KUS:n johtokunnan ptk.:t 9.11.1951, 28.5.1952; Martti Väinämön haastattelu 23.1.2004; Savo 11.7.1948; Erkki Rutasen kirje Suomen Uimaliitolle 25.11.1965.
- ¹⁰ KuUS:n kirje Suomen Poika- ja Tyttöurheiluliitolle 22.10.1954; KuUS:n johtokunnan ptk.:t 3.2.1948, 13.5.1948.
- ¹¹ Iisalmen Uimareiden perustajajäsen Kauko Korhosen haastattelu 5.1.1999.
- ¹² Savon Sanomat 19.3.1946; Aapeli: Pikku Pietarin piha. Emt. 151.
- ¹³ Lauri Arosen haastattelu 24.8.2003; Itkonen, Hannu: Mitta hihassa, piikki lihassa. Urheiluvilpin esitutkinta. Impulssi. Liikuntatieteellinen Seura. Tampere 1994, 24.
- ¹⁴ Martti Väinämön haastattelu 23.1.2004; Suomen Uimaliiton toimintakertomus 1935; KuUS:n protesti Uimaliitolle Kuopio-Viipuri-vesipallo-ottelusta 29.7.1935.
- ¹⁵ Arponen, Antti O. ja Parviainen, Mikko: SVUL:n Pohjois-Savon piiri 1906–

Tero Matkaniemi

"...veteen sillä tavalla mahalleen" Pärskähdyksiä Kallaveden kaupungista

- 1986, 289; Irene Heimokankaan tiedonanto 15.3.2003; Martti Väinämön haastattelu 23.1.2004.
- 16 Savo 11.1.1954, 8.9.1954, 5.9.1969; Uutislehti 2.4.1959.
- 17 Arponen, Antti O. ja Parviainen, Mikko: SVUL:n Pohjois-Savon piiri 1906–1986. Kuopio 1986, 250; KuUS:n johtokunnan ptk:t 4.6.1964, 9.6.1965.
- 18 Harri Turusen haastattelu 31.7.2003; Savo 22.7.1960, 3.3.1970, 20.10.1970.
- 19 Savon Sanomat 2.9.1975, 19.8.1976; Harri Turusen haastattelu 30.7.2003.
- 20 Arponen, Antti O. ja Parviainen, Mikko: SVUL:n Pohjois-Savon piiri 1906–1986. Kuopio 1986; Turpeinen, Ulla: Taitouinnin kivinen työ Suomessa. Teoksessa Suomen Uimaliitto 75 vuotta. Pieksämäki 1981; Savo 31.3.1970.
- 21 Savon Sanomat 2.12.1971, 18.12.1973, 7.10.1974; Harri Turusen haastattelu 30.7.2003.
- 22 Helsingin Sanomat 14.11.1971; Harri Turusen haastattelu 30.7.2003.
- 23 Sironen, Esa (toim.): Uuteen liikuntakulttuuriin. Jyväskylä 1988; Itkonen, Hannu: Kenttien kutsu – tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Gaudeamus. Tampere 1996.
- 24 Palmunen, Jukka ja Frantsi, Tapani: Urheilun seitsemän totuutta. Johtamisen reseptit. WSOY. Juva 2000, 27; Itkonen, Hannu: "Urheiluseura kasvatustajana", teoksessa Välähdyksiä Suomen urheilusta. Suomen Urheilumuseosäätiön julkaisuja nro 20. Jyväskylä 1998, 82; Pärskeitä 1987.
- 25 KuUS:n toimintakertomus 1985; Martti Tirkkosen haastattelu 26.10.2003.
- 26 Artikkelin pohjana on Joensuun yliopistossa syyskuussa 2004 tarkastettu Suomen historian lisensiaattitutkielmani (ammatillinen).

Tero Matkaniemi

"...veteen sillä
tavalla mahalleen"
Pärskehdyksiä
Kallaveden
kaupungista